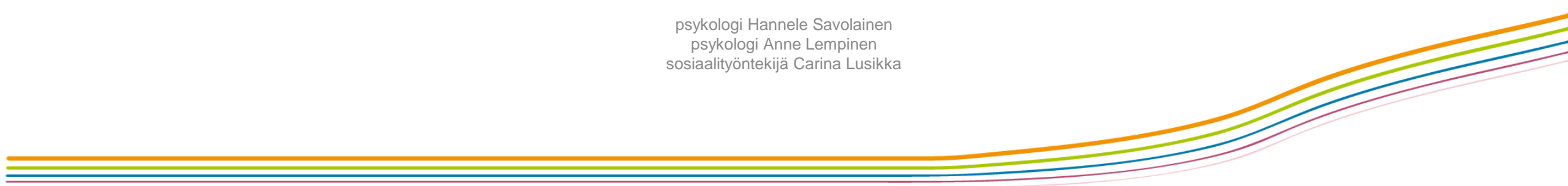

ETEVA

**Psykologin ja sosiaalityöntekijän rooli
rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevaa
toimintaohjetta laadittaessa ja päivitetessä
3.9.2020**

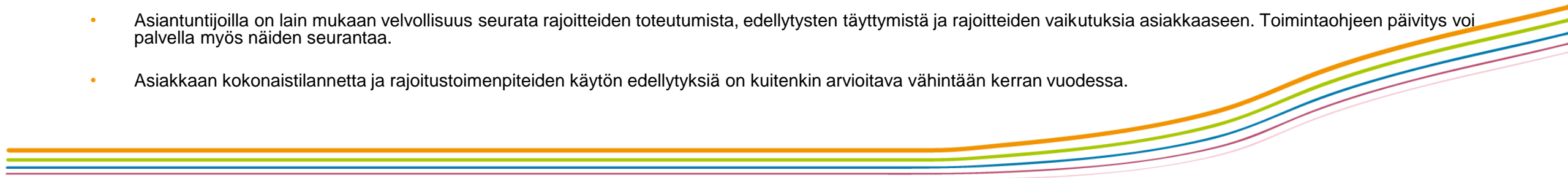
psykologi Hannele Savolainen
psykologi Anne Lempinen
sosiaalityöntekijä Carina Lusikka

Toimintaohjeessa tarvittava asiantuntemus

- **Psykologin asiantuntemus**
 - asiakkaan kyky tehdä itseään koskevia päätöksiä ja ymmärtää toimintansa seuraukset sekä kyky säädellä omaa toimintaansa
 - asiakkaan itseä ja/tai muita vahingoittavan käyttäytymisen taustalla olevat tekijät
 - keinot, joilla haastavia tilanteita voidaan ennaltaehkäistä ja hallita ilman rajoitustoimenpiteitä
 - rajoitteiden toteutumista, edellytysten täyttymistä ja rajoitteiden vaikutuksia asiakkaaseen
 - **Sosiaalityöntekijän asiantuntemus**
 - asiakkaan erityishuollon asiakkuus ja erityishuolto-ohjelma
 - lain edellytysten täyttyminen tehostetun palveluasumisen ja henkilökunnan osalta
 - asiakkaan tarpeen mukaisten palvelujen riittävyys
 - asiakkaan tarvitsemat kohtuulliset mukautukset
-

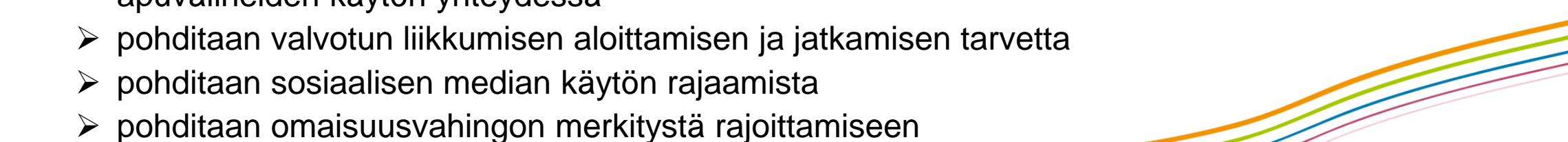
Toimintaohjeen sisältö ja käytännöt

- Toimintaohje sisältää:
 - tiedon asiakkaan erityishuollon asiakkuudesta ja erityishuolto-ohjelmasta
 - kuvauksen itsemääräämisoikeutta tukevista keinoista ja kohtuullisista mukautuksista
 - arvion asiakkaan kyvystä tehdä hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja
 - arvion itseä ja/tai muita vahingoittavan käyttäytymisen taustalla olevista tekijöistä
 - keinoja, joilla haastavia tilanteita voidaan ennaltaehkäistä ja hallita ilman rajoitustoimenpiteitä
 - määritelmän tilanteista, joissa rajoitustoimenpiteiden käyttö on perustelua
 - käytettävät rajoitustoimenpiteet ja niiden käytännön toteutus
 - rajoitustoimenpiteen käsittelyn asiakkaan kanssa
 - Palvelupäällikkö vastaa toimintaohjeen valmistelusta ja sopii ajankohdan sen laatimiseksi
 - Toimintaohjetta laadittaessa arvioidaan asiakkaan kokonaistilannetta sekä käytössä olevia toimintamalleja, ohjauksellisia, vuorovaikutukseen ja kommunikaation liittyviä käytäntöjä
 - Toimintaohje on osa palvelu- ja hoitosuunnitelmaa, joka on tarkistettava vähintään 6 kk:n välein. Toimintaohjeen voimassaoloaika määritellään toimintaohjetta laadittaessa. On tilanteita, joissa voimassaoloaika voi olla hyvinkin lyhyt, esimerkiksi kriisitilanteet.
 - *Suurin osa rajoitustoimenpiteistä perustuu tilannekohtaisiin ratkaisuihin.* Osaan rajoitustoimenpiteistä tarvitaan asiantuntija-arviot. Asiantuntija-arvioita vaativissa rajoitteissa on tärkeää, että arviot ovat olemassa, ennen kuin toimintaohje laaditaan ja rajoitteista tehdään päätökset. Palvelupäällikkö laittaa pyynnön arviosta RTP-jonoon (Rajoitustoimenpidearviot Elämän tuki). Asiantuntija-arvion tarkistusajankohta suunnitellaan asiakaskohtaisesti ja psykologi sekä sosiaalityöntekijä kirjaavat suosituksen siitä arvioon.
 - Asiantuntijoilla on lain mukaan velvollisuus seurata rajoitteiden toteutumista, edellytysten täyttymistä ja rajoitteiden vaikutuksia asiakkaaseen. Toimintaohjeen päivitys voi palvella myös näiden seurantaa.
 - Asiakkaan kokonaistilannetta ja rajoitustoimenpiteiden käytön edellytyksiä on kuitenkin arvioitava vähintään kerran vuodessa.
-

Psykologit vastaavat toimintaohjetta laadittaessa näistä sisällöistä

- **Palvelupäällikkö on aina yhteydessä psykologiin, kun toimintaohje laaditaan tai päivitetään**
 - Psykologin osallistuminen arvioidaan yhdessä palvelupäällikön kanssa, koska psykologilla on lakisääteinen vastuu rajoitustoimenpiteiden seurannasta
 - **Psykologi osallistuu**
 - tuomalla työryhmään arvionsa asiakkaan kyvystä tehdä itseään koskevia päätöksiä ja ymmärtää toimintansa seuraukset sekä asiakkaan kyvystä säädellä omaa toimintaansa.
 - tuomalla työryhmään arvionsa asiakkaan itseä ja/tai muita vahingoittavan käyttäytymisensä taustalla olevista tekijöistä
 - tuomalla työryhmään osaamisensa pohdittaessa keinoja, joilla haastavat tilanteet voidaan ennaltaehkäistä ja hallita ilman rajoitustoimenpiteitä
 - ensimmäistä toimintaohjetta laadittaessa arvioidaan asiakkaan elämäntilannetta kokonaisvaltaisesti ja pyritään löytämään toimintamalleja rajoitustoimenpiteiden välttämiseksi.
 - toimintaohjeen uusimisen yhteydessä arvioidaan, onko rajoitustoimenpiteiden käytön edellytykseksi määritetyt toimenpiteet toimivia ja onko rajoitustoimenpiteille edelleen tarvetta.
 - psykologin osaamisen hyödyntäminen on tärkeää, kun asiakkaan tilanne on muuttuva ja vaihteleva johtuen esim. kriisitilanteesta, uusien toimintamallien käyttöön ottamisesta tai psyykkisen tilan vaihteluista
 - toimintaohjeen päivitys voi palvella rajoitustoimenpiteiden käytön seurantaan: rajoitteiden toteutumista, edellytysten täyttymistä ja rajoitteiden vaikutuksia asiakkaaseen niiden rajoitteiden osalta, joista psykologi on tehnyt asiantuntija-arvion
-

Sosiaalityöntekijöiden asiantuntemuksen käyttö toimintaohjeiden laadinnassa

- Palvelupäällikkö on yhteydessä sosiaalityöntekijään, kun toimintaohje laaditaan tai päivitetään
 - Sosiaalityöntekijä arvioi osallistumisensa tarpeen yhdessä palvelupäällikön kanssa, koska sosiaalityöntekijällä on lakisääteinen vastuu rajoitustoimenpiteiden seurannasta
 - Sosiaalityöntekijä osallistuu silloin, kun
 - asiakkaalle laaditaan rajoitustoimenpidetoimintaohjetta ensimmäisen kerran
 - asiakkaan erityishuollon asiakkuudesta tai erityishuolto-ohjelmasta on epäselvyyttä
 - asiakkaan palvelujen ja palvelutuotteiden riittämättömyyden epäillään vaikuttavan rajoitustoimenpiteiden käyttöön
 - keskusteluun rajoitustoimenpiteiden käytöstä omaisten kanssa kaivataan asiantuntijaa
 - on epäselvää, onko toimintatavassa asiakkaan kanssa kyse rajoitustoimenpiteestä esim. erilaisten apuvälineiden käytön yhteydessä
 - pohditaan valvotun liikkumisen aloittamisen ja jatkamisen tarvetta
 - pohditaan sosiaalisen median käytön rajaamista
 - pohditaan omaisuusvahingon merkitystä rajoittamiseen
-

Muut asiantuntijat

- Kun on tärkeätä ottaa huomioon asiantuntijoiden näkemyksiä laajemmin, esim. kirjaukset, arvioinnit, rajoittamisen toteuttaminen, voidaan kutsua mukaan muita asiantuntijoita:
 - toimintaterapeutti
 - kuntoutusohjaat

